

ale provinciilor locuite de valachi nu raportă statului absolutu nimic.

„Cu unu cuventu valachii representa unu stratu celu mai de josu alu Transilvaniei si ar fi o gresiela mare de a remite in manile loru poterea gubernamentală prin midiuloculu unei reforme electorale artificiale. Acésta ar echivalá cu faptulu de a le supune natiunile sasa si magiara, a caroru desvoltare politica, fára contestare, le este superióra.

„Este de doritu in fine cá romanii din Transilvani'a se'si gasésca unu sieflu luminatu si capabilu a dirige si a orientá exigentiile loru, basandu-se pe limitele conditiunilor politice ale tiei. Si pentru a incepe odata pentru totudeauna este necesariu, cá cei 153 de intransigenti, cari au scrisu acestu memoriu, se lapede terenulu opozitiunii passive, care intr'unu statu constitutionalu nu póte dá nici-unu resultatu positivu. O participatiune activa la viéti'a constitutională ii va luminá asupra necessitatiloru statului modernu si le va inspirá sentimente mai echitabile fácia cu altii si fácia chiaru cu interesele loru proprii.“

— „L'Indépendance Roumaine“ comenté dia o corespondentia din Pest'a a fóiiei parisiane „Journal des Debats“, care dice cá „memoriulu“ romaniloru din Transilvani'a, — prin care acestia ceru, pe cale legală si linistita, drepturile loru imprescriptibile, — e o cerere extravaganta si nerealisabila.

Ce cere in adeveru poporulu romanu din Ungari'a?

Nimicu mai multu decâtu ce a fostu acordatu cehiloru, croatiloru, poloniloru. Adeca o autonomia provincială, respectarea religiunii loru, a invetiamentului loru si a limbei loru nationale.

Éta ce gasescu cá e absurdu ungerii, cari mai eri numai au fostu emancipati de sub catusi'a austriaca.

Dara la ce se mai damu ostenél'a de a discutá, dice fói'a independentă, cunisce ómeni cari tínu de o natiune, ce nu intielege libertatea decâtu pentru ea si care a ridicatu siovinismulu in principiu.

Ceea ce mira inse pe „L'Indépendance Roumaine“, e cá sunt in Franci'a diarie cari se primésca asemenea corespondentie peatósé.

Cátu pentru „Debats“ in particularu, abia intielegem cum a potutu permite, chiaru unui corespondentu ungaru, de a pune la indoiéla originea latină, romană, a poporului romanu.

Pentru a ne servi de limbajulu ei, vomu dice fóiiei parisiane cá asta e cu totul absurdu, venindu chiaru dela unu corespondentu ungeru; e indoitu absurdu imprimatu intr'o gazeta franceza.

— Diariulu „Timpulu“ Nrulu 242 din 4/16 Nov. intr'unu altu articlu relativu la memorialulu desu citatu facéndu unu lungu estrasu destulu de exactu din intregulu operatu, ilu petrece totuodata cu o critica agera, alinia de alinia, pána-ce inchiaie cu câteva espressiuni, care aici la noi nu ne vomu incereá se le reproducem; vomu adaoge numai, cá starea actuală a lucrurilor dela noi trebue se fia de natura, cá se revólte si pe spiritele cele mai moderate. Cu tóte acestea, pe cátu se póte, vomu reproduce câteva parti din trensulu.

— Diariulu „Natiunea“, in a carui frunte stau unii publicisti de renume europénu, cari lucraseră cátiva ani in limb'a franceza, la Paris si la Constantinopole, intr'unu alu treilea articlu din Nrulu 118 despre memorialu dupa-ce permite cá acesta „are privilegiulu de a passioná spiritele in Ungari'a“, si cá „press'a magiara ilu comenta intr'unu modu fórté puçinu favorabile din cauza cá ea pléca dintr'unu punctu-de vedere cu totul gresitu“, apoi in deductiunile sale ulterióre aceeasi „Natiunea“ arata ungeriloru, de si in termini demni si moderati, cá postulatele romaniloru pe langa ce sunt juste formulate cu tóta bun'a cuviintia, apoi acelea erau recunoscute in parte mare chiaru de cátra magiari inainte de a. 1866 pe candu se simtiau si ei asupriti, cá inse densii fácia de romani nu'si mai tínu parol'a, cu alte cuvente, cá ei un'a dicu si alt'a facu, cá din asupriti se facu asupritori, cá ei inpingu netoleranti'a pána a voi se magiarisedie prin midiulócele cele mai violente tóte elementele eterogene din statulu Ungariei. De aci mai departe „Natiunea“ trage paralela intre Austri'a mai toleranta si intre Ungari'a mai violenta in fine recomanda magiariloru cá se se impace cu romanii, recunoscéndu tóte drepturile loru, muștra pe „P. Lloyd“ si pe „Journal des Debats“, cá s'au facutu organele acelora, carii denéga romaniloru nu numai originea, dara inca si aptitudinea loru de a se civilisá si'i considera de pariah in patri'a loru.

„Egyetértés“ Nr. 318 din 17 Novembre a. c. despre J. Balaceanu, P. Carp si contra romaniloru.

Acelu diariu din Budapesta care si-a datu titlu de Buna-inoire, de Concordia (Egyetértés) si care cá diariu Kossuthianu trece de celu mai cititu la magiari, a publicatu o corespondentia din Bucuresci dela 14 Nov., prin alu carui coprinu isi deminte chiaru titlulu ce si-a datu si pe care'lu pórtá de 16 ani. De altumentrea nu este acum ántai'a óra candu „Egyetértés“ isi compromite titlulu si program'a sa, mai virtosu candu e vorba de romani.

„Ambasadorulu Romaniei la Vien'a“ stá scrisu de asupra corespondentiei. In aceea se permite cá dn. Joanu Balaceanu e stramutatu dela Vien'a la Rom'a, éra in loculu aceluia merge dn. P. Carp. De aci apoi in dlu Balaceanu ilu incarca cu multime de laude dintre care cea mai mare parte este luata din ventu. Asia se dice intre neadeveruri, cá d. J. Balaceanu in a. 1848/9 ar fi luptatu in contra austriaciloru in armat'a lui Bem. Toti muntenii nostri fosti prefecti, tribuni, capitani si alti betrani cáti se mai afla in viétiá remasi din luptele sustinute in muntii apuseni, isi mai aducu prea bine aminte, cá dintre tinerii scapati din Bucuresci de captivitatea muscalésca in Transilvani'a, strimtorati aci dupa caderea Sibiiului, nepotendu plecá la Paris, s'au retrasu in munti la óstea lui Avramu Jancu, unii sub numele familiei loru, altii sub cáte unu pseudonimu. Dintre aceia ne vinu in minte mai ingraba: domnii Adrianu astadi generalu in pensiuie, Racovitia (sub nume de Vitianu) astadi generalu in activitate, sergentulu Dinca, mai tardiu capitanu, Alexandru Goleescu supranumitu Albulu si pentru bunetatea ánimei sale Aimé Martin, frate mai micu dintre Golesci si dóra celu mai tineru din trensii J. Balaceanu. Acestu junioru dupa pacificarea tiei venise din muntii cu Joanu Maioru la Sibiiu, unde presentandu-se la unu generalu rusu, i s'a permis cá se reintre in patri'a sa si la parintii sei. Asia dara corespondentele dela Bucuresci visé dia sau cá decopié dia minciuni de pe stradele Bucuresciloru, candu scrie cá Balaceanu ar fi participatu eroicesce sub comand'a lui Bem in bataliile dela Simeri'a (Piski), Sibiiu si Segisior'a. Dintre toti romanii din Romani'a se alaturase la Bem numai repausatulu Cesar Boliacu, care se strimtorase in Brasiovu, unde apoi in cele trei luni de domnia ungerésca, Aprile — Juniu 1849 dupa sistarea Gazetei si a Fóiiei lui Baritiu si dupa caderea acestuia in captivitate muscalésca, apoi la Bucovin'a in cea austriaca fundase totu in Brasiovu in tipografi'a lui Joanu Gótt diariulu hebdomedariu „Espatriatulu“, cu scopu de a lucrá pentru impacarea romaniloru cu magiarii, de care inse'i trecuse poft'a dupa-ce vedea si audiá, cum spendiura si inpusca honvedii cu sulele pe romanii nearmati si cum com. Franciscu Haller aruncá pe popii inpuscati in riulu Ternav'a, cá nici se'i póta ingropá familiile dupa ritulu loru bisericescu.

Celelalte fabule insirate despre dn. Balaceanu le lasamu in grija dsale, cá se le ia in ori-ce moneta 'i va conveni. Un'a constatam si noi, cá famili'a patriciana Balaceanu a fostu cunoscuta din vechime cá una din cele mai de frunte, mai romanésca, mai ospitală si anume primitóre de romani patróna si a lui Georgie Lazaru, dela care a invetiatu carte romanésca si tatalu lui Joanu B. alaturea cu J. Eliadu, cu Scarlat Rosetti, cu Chr. Tell (astadi generalu octogenariu), cu J. Văcarescu, cu fratii Baleanu si cu altii mai multi.

Cá dnulu Balaceanu este amicu alu Austriei, acésta este o traditiune in famili'a sa.

In partea a dóu'a corespondentele lui „Egyetértés“ ocupandu-se de persón'a dnului Petru Carp ii lauda sciinti'a inalta, juristu bunu, politicu seriosu, economistu mare etc., ilu face si pe densulu mare amicu alu Austro-Ungariei, adaoge inse, cá nu este amicu alu Ungariei, pe magiari inse'i iubesc; dara e si adversariu declarat alu Rusiei; cá inse dn. Carp este atátu de entusiastu (annyira rajong) pentru sistem'a de statu austro-ungurésca, in cátu chiaru dupa proclamarea independentiei Romaniei, elu ar fi fostu aplecatu a renuntiá la acea independentia si a'si supune patri'a sa la suveranitatea Austriei, cu alte cuvente mai clare, a se face tradatoriu alu patriei sale. Frumosu complimentu ungerescu pentru dn. Carp! De altumentrea corespondentele totu acilea face intr'unu resufletu pe maiortatea conservativiloru din Romani'a de amici declarati ai muscaliloru.

Dupa atáta galimathias coresp. se mai intórce odata la dn. J. Balaceanu cá se spuna cá dniasa cunósce pe barbatii fruntasi ai romaniloru din Tran-

silvani'a si scie ce póma de omu este unu Baritiu si unu Babesiu, caroru le place se pescuésca in turbure, de aceea nici nu'i póte suferi.

Venindu éra si la dn. Carp dice, cá dsa ia de moneta buna tóte secaturile cáte'i spunu romanii ardeleni trecuti dincolo despre Ungari'a, pe cátu timpu acestia traiescu din spinarea natiunii romanesci; de aceea dn. Carp a si tinutu de mai multe-ori in Bucuresci conferentia cu ddonii Baritiu si Babesiu si a deplansu impreuna cu ei sórtea bietiloru romani ardeleni calcati de tirani'a Ungariei. In fine coresp. scie din cercuri prea certe, cá dn. Carp a luat o buna parte la redactiunea famosului memorialu, si cá celu puçinu atáta este prea siguru, cá acelu memorialu a fostu elaboratu in Bucuresci in epoc'a pe candu academi'a romana isi tine siedintiele sale etc.

Éca, asia se face in tóte dilele istori'a la ungeri! Dedati a intempiná in press'a magiara pe tóte dilele misieli si perfidii cum sunt si acelea comunicate mai in susu, din partea nóstra amu fi trecutu la ordinea dilei si preste acestea, fára a perde unu singuru cuventu asupra loru; vediendu inse cu ce reutate satanica se trage in prepusu de conspiratiune cu romanii de dincóce unu barbatu de statu din Romani'a, carele nu are nici in clinu nici in maneca cu acestia, subscrisulu se simte obligatu a declará pe onórea si pe betranetiele sale urmátóriele:

Cunoscinti'a mea personală cu onorat. domnu Petru Carp se marginesce la singurulu casu, in care unu cunoscutu alu meu trecéndu pe bulevard imi dise: „Acesta este dnulu P. Carp.“ Nimicu mai multu. Etatea, opiniunile politice fórté diferitórié, cum si positiunea mea socială multu mai modestă, au fostu si sunt de natura a'mi stemperá ori-ce ambitiune de a face cunoscinti'a personală cu dn. P. Carp.

Dupa-ce onor. domnu colegu Vinc. Babesiu la siepte luni numerate dela conferenti'a din Maiu 1881 a renuntiatu la oficiulu de referente din cauzele coprinse in epistol'a sa din 23 Decembre aceluasi anu si comitetulu au aflatu cu cale a incarcá pe umerii mei acea sarcina impreunata cu grea respundere, eu necum in Bucuresci, dara nici chiaru aici in patri'a mea nu am comunicatu cu nici-unu sufletu de omu nici-o litera din operatu pána in Juniu, candu s'a datu in desbaterea comitetului, care a decursu in patru siedintie.

G. Baritiu.

Memorandu

cátra ilustritatea sa d. Dr. Joane Szabó episcopu gr.-cath. alu diecesei Gherlei,

in privinti'a convocarei unui sinodu diecesanu mestecat, pentru vindecarea mai multoru rane ale biserice gr.-cath. tinetórié de provinci'a metropolitană a Albei-Julie si Fagarasiului, si resp. de dieces'a Gherlei.)

(Urmare.)

Inriurintiei acelu scóle si innascuteloru instincte de gubernare despotica, cultivate prin acele scóle in barbatii, cari successera unii dupa altii in gubernarea bisericei nóstre, atribuimu calcarea asiediaminteloru bisericei orientali de ritulu grecu in bisericea nóstra unită. Despre prea veneratii parinti, veniti dela Urbea mare spre gubernarea eparchieloru Gherlei si a Lugosiului, nici nu facemu mentiune; pentru cá acei prea venerati au fostu cu totii nu numai crescuti prin institute catholice de ritulu latinu, ci unii au fostu si incaruntitu in acelea diecese, carea dela intemeierea sa, dara afara de implinirea sacreloru functiuni, in tóte se asimila mai vechiei eparchie de acolo de ritulu latinu, si asia datinele bisericei nóstre dela inceputu nu le bagá in séma.

La acestu locu ne vine in minte unu principu ultra-catholicu, auditu din rostulu unui prelatu gr.-cath. cu ocasiunea statoririi locului de resiedintia pentru episcopi'a Gherlei. Elu suna: bisericea catholica este societate neegale „inaequalis“ pentru cá se imparte in „ecclesia docens“, si „discens“, apoi cá pre langa eclesi'a docente aru fi magisteriulu, ministeriulu si regimele.

Noi nu concedemu intru tóte acésta despartire strictă, de óre-ce esperiamu contrariulu in tóte dilele. Cá-ci óre parintii catholici nu esercita si ei magisteriu crestinescu religiunariu in familiile sale? Óre nu ei picura cele mai de ántaiu, mai sublimi si mai durabili ideie despre dieitate in fragedele ánime ale prunciloru sei? Nu ei i invétiá rogatiunile? Si vai de acei ómeni, ai caroru parinti

n'au exercitat magisteriu faci'a cu ei in copilari'a lor! Apoi cãti scrietori lumeni n'au tractatu in scrierile loru afaceri eclesiastice si religiöse? Totusi inca nici candu nu i-a venitu in minte bisericeii catholice nici a opri pre parinti de a'si deprinde pruncii in fric'a Domnului si de a-i invetia rogatiunile, dar nici pre scrietori de a scrie in afaceri de ale bisericeii si religiunei! — Ministeriu? Óre in timpu de necesitate nu administra celu mai esentiale sacramentu, s. botediu, chiaru si o muiere, mósi'a? in ce nu numai nu o impedece biseric'a, din contra inca preutii i dau instructiune spre administrarea acestui sacramentu. — Regime? Dã, inse in cele pure dogmatice. Dar de amu si concede, cã regime compete numai bisericeii docenti chiaru si in cele timpurane, de acolo inca n'ar urmã, cã ea se aiba dreptu absolutisticu: pentru cã s'a demustratu mai susu, cã si in biseric'a catholica latina s'au tñutu si se mai tñu ici colea sinóde mestecate; éra in cea gr.-or. sé tñu regulatu in state constitutional. Apoi biseric'a orientale romana din Ardélu in sinodu mestecatu a decretatu s. unire cu biseric'a latina, pre lãnga sustinerea drepturiloru sale cuvenite dupa ss. canóne ale bisericeii orientali. Deci nici din acelu principiu ultra-catholicu nu se póte trage veri unu argumentu contra sinodalitãtei si a altoru drepturi ale bisericeii nóstre romane gr.-cath.*)

5. Óre infintiarã metropolielor romane, a cei gr.-res. unite cu biseric'a Romei si a cei gr.-res. neunite, segregarea Romaniloru uniti de cãtra Ruteni si a celoru neuniti de cãtra Serbi, apoi infintiarã episcopieloru celoru nóue romane, adeca a celoru gr.-cath. din Gherl'a si Lugosiu, a cei gr.-or. dela Caransebesiu, produs'au prosperare si inaintare pentru natiunea rom. si pentru confessiunile ei? In specie: adus'au unitate in bisericile ei, si reinviat'au prin aceea constitutionalismulu loru bisericescu, séu din contra?

La acésta intrebare respundemu de una parte cu mare bucuria, cã Romanii gr.-or. 'si ajunsera scopulu multu oftatu. Se impreunara in una biserica nationale toti Romanii din provincie de sub corón'a s. Stefanu tñetori de acea confessiune, in care biserica reprezentantii tuturor eparcielor, atãtu preuti cãtu si lumeni, in congressu mestecatu coadunati, in sunetulu statuteloru facute de ei si intarite de domnitoriu, isi alegu pre supremulu capu bisericescu a intregi provincie, si se consulta in afacerile sale fundationali, scolastice si bisericesci, ce atingu intréga provinci'a metropolitana. Asemenea se aduna la sinóde metropolitane pure bisericesci, pentru afacerile pure religiöse atingátorie de intréga provincia, si pentru deciderã unoru cause apelate. Totu prin statute facute de biseric'a romana gr.-or. intréga, clerulu si secularii isi satorira legatura canonica intre metropolia si eparchiele sufragane, aducèndu uniformitate in tóta biseric'a metropolitana romana gr.-or. din desu numitele provincie si in tóte afacerile bisericesci, scolastice, fundationali s. c. l.

Asemenea si face fiacare eparchia, cea archiepiscopésca 'si cele episcopési sufragane, statutele sale, dupa cari procede in afacerile sale in sinódele eparchiali mestecate si curatu bisericesci, fara amesteculu celoru-alalte eparchie. Si precum isi alegu capulu provinciei metropolitane intregi in congressulu generale, asemenea alegu in sinódele eparchiali mestecate pre episcopulu seu, pre membrii consistoriului si corulu invetiatorescu mai inaltu. Nu altucum si comunele bisericesci pre cale constitutionalã isi alegu personalulu bisericescu si scolasticu. Pre asemenea cale isi organisara diecesile, isi organisédia protopopiatele, seminariele clericali si invetiamentulu elementariu.

Estu-modu se produse unitate in acea biserica, se stabili legatura canonica, si se realisa cea mai liberalã constitutiune bisericesca. Éra acestea tóte sunt resultatulu unei armonie fratiesci crestinesci intre demnitarii eclesiastici si cleru, apoi alu unei legature armonice intre clerulu intregu si intregu poporulu tñetoriu de acea biserica, in care legatura, spre ajungerea inaltului scopu, se sciura pune demnitarii bisericesci in fruntea bisericeii intregi. Urmare prea firésca acésta, fiindu cã la densii clerulu la olalta cu poporulu constitue biseric'a, si turm'a cuventátoria nu e numai de tunsu si mulsu,

*) Despre sinódele metropolitane, diecesane, protopopési si parochiali, cum si despre dreptulu laiciloru de a participã la ele, vedi pre largu la Dr. Greg. Silasi, „Despre sinóde“, in „Sion. rom.“ 1865 Nr. 1-5.

ci si de a se consfatui cu dins'a despre binele intregi biserice.

Se vedemu inse cum stamu facia de mai susu aieptat'a intrebare in biseric'a romana gr.-cath.?

In biseric'a Romaniloru gr.-cath. tóte aceste se intemplara intorsu si pre dosu. Aci, totu pre bazea memorandumului din Blasiu dela 1848, dupa nedusirea revolutiunei se punu in capulu lucrului demnitarii bisericesci romani gr.-cath. din Transilvani'a si Ungari'a, separati nu numai de turm'a loru de seculari, ci mare parte si de clerurile subalterne. Fãra scirea acestora-si fãra de ale cere consentimentulu (sub scutulu legiloru martiali, ce sustã pre atunce, si mai tardiu sub alu absolutismului) esopera despartirea Romaniloru greco-cath. de Ruteni, infintiarã metropoliu romane gr.-cath. s. c. l. Subscriu concordatul cu toti articiii lui, asemenea fara scirea turmei. Arondédia eparchiele episcopési, totu fara ascultarea credintiosiloru si fara considerarea interesseloru acelor'a. Totu in asemenea modu statorescu locurile pentru resiedintiele episcopali din nóuele eparchie, si inca asia, cã p. e. in eparchi'a Gherlei resiedinti'a se asiédia in marginea diecesei, apropiare de 11 kilometre de unele comune tñetórie de archidiecece (Jucurile, Dersi'a s. a.), pãna candu altele tñetórie de aceasi diecesa sunt indepartate de centru preste 120 kilometre.

Si aducu aminte inca unii, cari au facutu atentu pre comissariulu organisatoriu la acésta impregiurare, atragèndu-i atentiunea asupra altoru locuri mai centrali si din multe consideratiuni mai preferibili Gherlei cã resiedintia episcopésca, cum respectivulu prea veneratu comissariu, concomitatu de unu amicu alu seu cive armenopolitanu, veni din Oradea-mare prin Clusiu pãna la Gherl'a, putere-amu dice „pro forma“. Dã, pentru cã prea veneratulu comissariu fara de a calatori mai incolo, fara de a fi vrutu a se informã si despre alte locuri, a dóu'a di intorcèndu-se din Gherl'a la Clusiu, pre aceea o afla mai acomodata. Credemu, cã in privinti'a acésta lucrulu a fostu otaritu anticipative, si tóta calatori'a pãna acolo a fostu numai o formalitate, — cum se dice romanese — cã se'si astupe urm'a.

Dupa aceste se infintiarã foruri matrimoniali de 1-a instantia pre ruinele foruriloru protopopési de pãna atunci. Se esopera denumirea metropolitulu, a episcopiloru din Gherl'a si Lugosiu, apoi a canoniciloru din aceste eparchie si a celoru trei din archidiecece, cu cãti fũ maritu capitulu metropolitanu. Se facura instalari splendide. In fine „re quasi bene gesta“ acei prea venerati luptatori se punu la repausu, fara se fi ingrigitu mai incolo despre asecurarea dreptului autonomu, celu puçinu in cãtu atinge drepturile prelatiloru bisericeii gr.-cath., si fara a se fi cugetatu despre asecurarea unitãtei ierarchice si a strinsei legature canonice a acesteii biserice.

Despre organisarea bisericeii din vorba pre bazea conditiuniloru garantate cu ocasiunea primirei s. uniri, pre temeulu sinodalitãtei cu pãstrarea ritulu, datineloru, canóneloru si dreptului bisericeii orientali de ritulu grecu, dela inceputulu acestoru demersuri nu voira a sci nemica prelatii anteluptatori, care se pusera ei pre sine in fruntea lucruriloru. Asta o dovedira urmarile.

Anume indata dupa instalarea in demnitatele sale, fiacare episcopu se apuca de a'si organisã eparchi'a in modu absolutisticu si separatisticu, independente atãtu de metropolitu cãtu si de turm'a sa, numai pre bazea dreptului divinu. Modifica cantarile bisericesci, si inca fiacare dupa notele insuflate siesi, parasindu notele cele statorite din anticitate in biseric'a orientale de ritulu grecu. Asia asta-di sunt notele bisericesci ale Blasiului, ale Gherlei, ale Naseudului, ale Oradei-mari, si bunulu Dumnedieu mai scie cãte! Mai cãti cantareti, atãte note si melodie bisericesci. Totu asemenea cu liturgiariulu. Incependu dela prea santiele sale episcopii, mai fiacare preotu innoesce, schimba cuvinte, fiacarele dupa intieptiunea sa, in cãtu de ar intrã unu Romanu unitu din districtulu Fagarasiulu in biseric'a catedralã d.n Gherl'a séu in alta mai de frunte cu preoti mai invetiati séu mai svatosi, n'ar crede, cã se afla in biserica de acelasi ritu cu a lui.

Apoi in fruntea mai a tuturor protopopiateloru se punu in cele mai multe diecesi unite numai vice-archidiaconi, uneori administratori, vinu in urma surogatii, si mai scie bunulu Ddieu cãte titlature necunoscute in biseric'a unita din Ardélu. Totu asia se procede si cu parochie. Se stergu mai multe parochie vechie, dintre cari unele

se afiliédia la alte parochie, altele se incredintédia numai spre administrare unoru preoti vecini. Tóte fara nici o lege organica, numai dupa bun'a chibsuire a prea santielor sale.

In modulu mai susu aretatu se restaurédia si parochie, denumindu-se si aici la cele mai multe numai administratori. Apoi desi se publica concursu la unele, curentarile parochieloru inse nu se facu cã se se scia, carele dintre concurenti aru placé poporulu din parochia curentata, ci mai adeseori cã se se scia, care dintre favoriti doresce a fi inaintatu in respectiv'a parochia, ce adeseori se face si fara acea formalitate. Pre acéstasi cale se facura unele modificari in privinti'a beneficiarei preotiloru si in privinti'a stoleloru, cari innoiri unilaterali neplacendu in unele locuri turmei mulgátorie, éra in altele pastoriloru, in loculu loru veni la midioculu in multe locuri tocmél'a libera din casu, éra in alte locuri isi ridicara stolele in si preotii, dupa cum au potutu.

(Va urmã.)

Invitare de prenumeratiune la „Fói'a bisericesca“,
ce va aparé in Blasiu dela 1 Januariu st. n. 1883.

Sciinti'a este parol'a dilei in timpulu de astadi! Si in adeveru, daca facemu o revista preste starea de astadi a Europei, numai decãtu se póte ori-si cine convinge, cã sciinti'a este parol'a dilei pretotindeni. Si cu totu dreptulu! Nici-odata sciinti'a in tóte ramurile accessibili mintiei omenesci nu a aratatu in timpu asia de scurtu rezultate atãtu de multe si atãtu de fundate cã in timpulu de astadi. Nici-odata sciinti'a nu a aratatu atãta tendentia de universalizare si strabatare la tóte clasele poporulu cã in timpulu de astadi. Nici-odata nu s'a sacrificatu pentru sciintia atãta avere materiala si atãta sudóre si ostenéla cã in timpulu de astadi. Nici-odata sciinti'a nu a fostu atãtu de onorata si nu a coprinsu intre interessele omenesci unu rang si o pusetiune atãtu de inalta cã in timpulu de astadi. Poterea armeloru, farmeculu baniloru, splendórea ranguriloru si a onoruriloru pamentesci, tóte sunt invinse astadi de marirea sciintiei, tóte ocupa astadi unu locu subordinatu faciã cu sciinti'a, tóte se pléca astadi inaintea sciintiei cã cei 11 fii alu Jacobu inaintea lui Josifu.

In atari impregiurari óre clerulu póte remané indiferentulu faciã cu parol'a dilei, faciã cu tendenti'a universale spre sciintia, clerulu, despre care inca in Testamentulu vechiu in spiritu profeticu s'a disu: „gur'a preotulu va padí sciinti'a“! Si in specie óre póte remané indiferentulu clerulu romanescu gr.-catholicu, care a fostu celu de ántaiu, ce a aprinsu lumin'a sciintiei in poporulu romanu? Nu! Elu nu póte remané, ma nici nu a remasu indiferentulu nici-odata! Argumentu despre acésta este progresulu literaturii sacre si profane in clerulu romanu gr.-catol.! Argumentu despre acésta este interessulu celu mare si sprijinulu posibilu ce l'a aratatu clerulu greco-catholicu totudeauna faciã cu tóte productele literarie. Argumentu despre acésta este progresulu continuu intensivu si estensivu alu clerului in sciintia.

In faci'a unei tendentii atãtu de universali in tóta Europ'a spre inaintarea in sciintia, in firm'a convictiune cã dela tendenti'a acésta clerulu romanu greco-catholicu nu numai cã nu a voitu nici-odata a se subduce, ci chiaru din contra si-o-a consideratu totudeauna de prim'a sa chiamare, si in urma in speranti'a firma si fundata, cã sprijinulu clerului si alu poporulu nu va lipsi nici pe viitoriu faciã cu inaintarea literaturii, conciliulu provincialu gr.-catholicu de Alba-Jul'i'a tñutu in 1872 si aprobatu si de Sanctitate Sa Sumulu Pontifice a decisu redactarea unei foi bisericesci la resiedinti'a metropolitana in Blasiu.

In urm'a decisiunei acesteia escel. sa Preasantitulu domnu archiepiscopu si mitropolitu de Alba-Jul'i'a in co-intielegere cu ilustratiile loru preas. domni episcopi sufragani de Oradea, Lugosiu si Gherl'a, jacèndu-le adèncu la áanima atãtu realisarea decisiunei aceleia, cãtu si progresulu scientificu alu clerului provincialu, s'au induratu prea grãtiosu a dispune constitutarea unui consortiu de barbati de specialitate spre redactarea unei foi bisericesci, care se fia la inaltimea misiunei sale. In tenorulu mandatulu acestuia inaltu, cã nisce fii supusi ne-amu si constituitu in unu consortiu costatatoriu din profesorii dela institutule de invetiamentu din Blasiu si din alti barbati, promitièndu-ne, cã dela 1 Januariu st. n. 1883 fói'a va si incepe a aparé.

Programulu fóiiei acesteia, ce'lu punemu inaintea cetitorului, l'amu acomodat astfelu, cãtu se coresponda precum credemu, intru tóte indigintieloru si recerintieloru timpulu modernu. In specie :

1. Fiindu-cã divinitatea religiunei crestine este punctulu cardinalu alu intregi sciintie teologice, ma si a sciintieloru adeverate profane, de aceea chiamarea principala a fóiiei nóstre va fi dupa cerintia demustrarea si probarea pãna la evidentia a trascendentiei crestinismului, va se dica a calitatiei aceleia essentiali a lui, dupa care existenti'a lui in lume nu se póte esplicã numai din concursulu causeru naturali din lume, ci avemu lipsa de o cauza, ce este afara de lume si preste lume, pentru-cã se potemu coprinde si intielege originea, existenti'a si viéti'a lui.

2. Alta chiamare nu mai puçinu momentósa a fóiiei nóstre va fi a espune cititoriloru complexulu adeveruriloru eterne, din cari se constitue crestinismulu, a demustrã adeverulu loru intrinsecu cu tóte argumentele

possibili teologice și filosofice, a pune înaintea ochiloru nexulu celu sublimu și legatur'a cea minunata, ce este între adeveru și adeveru, și între adeveru singularu și totalitatea adevेरuriloru că unu întregu simetricu, a demostă și arată armoni'a, ce este între adevेरurile crestine, ce la olalta formédia o lume, lumea cea supranaturala, și legatur'a ce este între armoni'a din lumea acésta supranaturala cu armoni'a lumii vedute, și în urma a arată, că singuru în aceste adevेरuri isi afla ânim'a și sufletulu omenescu linistea sa perfecta și repausulu seu adeverat, éra enigm'a universului solutiunea sa logica și esplicarea sa naturala.

3. Totu asia ne vomu adoperá a espune cititoriloru nostrii natur'a, chiamarea și adevेरulu santei Scripturi în sciinti'a religiunei, parte prin tractarea filosofiei ss. scripturi și însemnatatiei ei în religiune, parte prin apearerea ei în contra atacuriloru facute autentiei, întregitatiei și fidedignitatiei ce sunt calitatile ei essentiali, parte prin aratarea sensului ei genuinu.

4. Celu mai mare pondu se va pune pe sciinti'a dreptului canonicu, în care cá în unu focalariu sunt concentrate tóte disciplinele teologice, și în care mai multu, cá în ori-si ce dreptu omenescu sunt intrupate principiile dreptatiei și ecuitatiei eterne. Din care cauza nu vomu lipsi a arată întieptiunea cea mare și preste fire, ce jace în tóte institutiunile și dreptulu bisericeii din trecutu și presente; a probá, cá elu nu a fostu nici-odata decâtu consecinti'a practica cea mai logica a credintiei crestine genuine, și cá nici-unu altu dreptu nu este în legatura asia strinsa cu cele dóue drepturi classice: romanu și alu naturei, cum este dreptulu canonicu. Cu deosebire se va pune mare pondu pe aretarea desvoltarei dreptului canonicu în biserica nóstă gr.-catolica romana.

5. Totu cu asemenea zelu vomu arată și espune evenimentele cele mai însemnate din istori'a de dóue mii de ani a bisericeii. Vomu arată cauzele loru și efectele, ce le-au produsu în viéti'a bisericeii și a omeniei. Vomu espune caracterele cele mari din istori'a bisericeii, precum și influinti'a loru asupra presentului și venitorului. Vomu arată puterea cea mare civilizátore și organizátore a crestinismului, și vomu tractá filosofi'a istoriei bisericescii și civili din punctu-de vedere crestinu. Cu deosebire se va pune mare pondu pe istori'a bisericeii nóstă romanesce gr.-catolice.

6. De sine se întielege, cá eti'a crestina, legatur'a ei cea frumoasă și rationala cu credinti'a crestina, superioritatea și sublimitatea ei față cu sistemele etice, ce nu stau pe bas'a religiunei crestine, va cuprinde unu locu însemnatu în fói'a nóstă.

7. Fiindu cea mai mare parte a clerului aplicatu în îngrijirea sufletelor, art'a artilor, guvernarea sufletelor, ce formédia obiectulu teologiei pastorali, va cuprinde în fói'a nóstă locul, și va fi tractata cu înteressulu celu mare, ce i se cuvine conformu momentositatiei ei cei înalte.

8. Fiindu-cá credinti'a cea înalta a bisericeii cu tóte misteriele, istori'a și aspiratiunile ei isi afla expresiunea sa cea mai frumoasă simbolică și alegorică în ritulu celu elevatoriu de ânima alu bisericeii, de aceea fói'a'si va considerá de o chiamare momentósa esplicarea, lamurirea și desvelirea simbolică și alegorică a ritului bisericescu.

9. Precum este cunoscutu, biserica a pusu totu-deauna mare pondu pe studiulu filosofiei. Din caus'a acésta fói'a nu va lipsi a espune claru și la întielesu principiile, deductiunile și adevेरulu filosofiei crestine, precum și a arată falsitatea sistemelor filosofice de ori și ce coloritu, ce stau în contrastu cu religiunea, și în specia cu crestinismulu. Cu deosebire se va combate sistemulu filosoficu celu destructivulu și periculosu pentru tóta societatea omenéscă, care sub nume de materialismu teoreticu, ce afara de materii și legile ei nu voiesce a cunoște nici-o alta existenta reala în lume, se di vulga astadi cu o masca de adeveru și cu unu aparatu scientificu cá si nici-candu mai înainte.

10. Fiindu-cá de o parte nici-odata nu s'a pusu atâta pondu pe sciinti'a naturei cá în timpulu de astadi, de alta parte acea sciintia nici-odata nu s'a cultivatu cu atâta zelu și cu rezultate asia frumoșe, de aceea fói'a voindu a fi în tóta privinti'a la nivelulu culturai de astadi, se va înteressá multu și de sciintiele naturei, în câtu acele vinu în contactu cu religiunea. Cu deosebire se va înteressá fói'a de filosofi'a naturei, în câtu ea se basédia pe rezultatele positive ale scrutarei naturei; mai departe va combate ipotesesele acele nefundate, ce abusandu de sciinti'a naturei pasiescu în opusetiune față cu religiunea, și în urma va arată armoni'a ce este între religiune și sciinti'a cea adevérata a naturei.

11. Fiindu-cá între tóte sciintiele nici-unele nu se reducu asia usioru și asia evidentu la religiune, cá la principiulu ultimulu, precum se reducu sciintiele juridice, politice și sociale, de aceea încungiurandu discutiuni prea detaiate, ce nu stau decâtu numai în nexu tare departatu cu religiunea, nu vomu întrelasă a arată de o parte nessulu ce este între sciintiele acestea și între religiune, de alta parte, cá numai în câtu ele se basédia pe religiune sunt adevérate și fericitóre pentru omenime, demustrandu și probandu și un'a și alt'a atâtu pe cale filosofica a priori, câtu și istorica a posteriori.

12. Dupace teologi'a cá o sciintia adevératu enciclopedica este în legatura câte odata mai de aprópe, câte odata mai departe cu tóte celelalte sciintie, de aceea nu voru fi neglese nici celelalte sciintie, precum classicitatea antica latina și grecésca, istori'a profana s. a. în câtu ele revérta lumina preste adevेरulu eternu alu crestinismului.

13. Fiindu-cá cultur'a estetica nu se póte ignorá fãra de daun'a spirituale atâta a individiloru câtu și a poporului, de aceea nu voru lipsi în fói'a articlii cu privire la gustulu esteticu, tractate cu privire la belletristica și cu privire la artile frumoșe, a poesiei, oratoriei, musiceii, picturei, sculpturei și architecturei, aretandu cá ele numai cá fice ale religiunei isi potu pastrá sublimitatea, puritatea, castitatea și demnitatea adevérata.

14. Fói'a va mai cuprinde mai cu séma în adaose și predice, înse numai de cele classice, poesii religióse totu de asemenea valóre, biografii, cu deosebire din istori'a bisericeii nóstă și sententie alese.

15. În urma în fiecare numeru va aparé o revista despre întemparile cele mai momentóse în viéti'a publica bisericesca și civila, cá cetitorii se póta fi în curentru și cu aceste. În revistele aceste se va pune pondu mai mare pe întemparile ce înteressédia mai multu pe publiculu cetitoriu.

Colónele fóiiei sunt deschise toturor barbatiloru, ce dorescu binele și prosperarea bisericesca și nationala.

Astfelu dorinti'a nóstă este, cá fói'a se fia unu salonu pentru convenirea toturor barbatiloru de litere, ce voiescu prin cunoscutiile loru se promovodie binele bisericeii și a natiunei.

Fói'a va esí deocamdata de dóue ori pe luna, anume în 10 și 25 a facarei luni dupa calendariulu gregorianu, în marime de 1 cóla în octavu formatu mare cu litere garmond și petit. Din candu în candu voru esí și adaose continetóre de materii, ce fãra dauna intelectuala nu se potu frange și impartí în mai multi numeri. Dela sprijinulu materialu alu fóiiei va aterná, cá mai tardiu se ese sau mai desu sau în cóle mai multe.

Banii de prenumeratiune și correspondentiile sunt de a se trimite la redactiune în Blasiu. Pretiulu pe unu anu 3 fl. v. a.

Dupa cari sperandu la sucursulu ilustriloru nostrii archierei, precum și alu clerului și poporului provinciei nóstă metropolitane amu reماسu.

Blasiu, 5 Novembre st. n. 1882.

Pentru consortiu

Dr. *Joanu Ratiu*,
can. metrop.
Pres. alu consortiului.

Dr. *Alesandru Gram'a*,
pref. și prof. semin.
Redactoru.

Sciri diverse.

— (Balu de binefacere.) În folosulu celoru inundati din Tirolu se va dá în 25 Novémbre a. c. unu balu de binefacere în sal'a dela „Imperatulu romanu,“ arangeatu din partea amplotiloru de jurisdictiune ai comitatului Sibiiu.

Bilete de întrare cu 1 fl. de persóna, bilete de familia pentru 3 persóna à fl. 2, și pentru orice membru preste 3 cu 50 cr. mai multu, loge în rangulu I fl. 3, în rangulu II fl. 2 se potu aflá pre lângă presentarea invitarei personale, în librari'a Schmiedicke și sér'a la cassa.

Suprasolviri se primescu cu multiamita și se voru cuitá pe calea publicitatiei. — Inceputulu la 8 óre sér'a.

— (Reuniunea de patinatu din Sibiiu.) Precum amu fostu anuntiatu și noi, în 11 crt. s'a tinutu adunarea generala a acestei reuniuni. S'a constatatú cá reuniunea prosperédia în modu fórte imbucuraturu, ceea ce probédia mai evidentu cifrele raportului de cassa. Reuniunea de patinatu au avutu în anulu espiratu 703 membrii. Aren'a de patinatu a fostu cercetata de 835 patinatori nemembrii. Bilete pentru spectatori s'au vendutu 3493 bucati. Pentru arangeamentu s'au chieituitu fl. 210.25, éra pentru musica fl. 290. Averea actuala a reuniunei în totalu este de fl. 2909.24.

Cá si în anulu trecutu, asia și pentru anulu acesta tacs'a pentru membrii patinatori s'au ficsatu cu fl. 2, éra pentru membrii ajutatori (spectatori) cu fl. 1. Nemembrii platescu cá patinatori 30 cr. cá privitori 5 cr. éra la serbari 10 cr.

Cartele se potu luá de pe acuma în magazinulu de feraria alu lui Fr. Czikieli (piati'a mare.)

Noulu comitetu s'a constituitu alegéndu-si de presiedinte pe dlu advocatu *Joanu Popa*, de vice-presiedinte pe dlu *J. Jahn* assesoru de tribunalu reg. ung. pe dlu Fr. Czikieli jun. comerciantu *de cassariu și dlu A. Haupt, candidatu de advocatura de secretariu.

— (Angin'a difterica) bantue copilasii concetatiiloru barladieni. Dilele aceste mai multi din ei au fostu victime acestui flagelu. Este de doritu, cá consiliulu de ingiena, se ia dispositiuni pentru curmarea acestui reu. („Timpulu.“)

— (Emigrarea evreiloru). Foile din Galati ne spunu cá dilele trecute au plecatu spre Palestin'a 17 familii israelite din Moldov'a. („Resb.“)

— (Pentru ceipagubiti prin focu în Orlatu.) Ilustrulu domnu mare proprietariu *Antoniu Mocsony* dela Verpelet, a binevoitu a trimite la acésta redactiune v. a. fl. 10. Primari'a din Orlatu este invitata a ridica acestu daru generosu câtu mai curendu pe lângă adevérintia în regula.

Bibliografia.

— „Amiculu poporului“. Calendariulu pe anulu comunu 1883. Anulu XXIII. Pretiulu 50 cr. sau 1 leu 50 bani. Sibiiu. Tipariulu lui S. Filtsch (Wilh. Krafft); alu carui copinsu este urmatoriulu: Cronologia pe a. 1883. Pascalia séu semnele cronologice. Serbatorile și alte dile schimbátore. Cele 12 zodii din

calea sórelui. Cele 4 anutimpuri. Intunecimi. Regentele anului. Calendariulu iulianu și gregorianu cu serbatorile, dilele numelor, evangeliile dumineclor. Sistema planetara a sórelui. Calendariulu evreicu dupa stilulu nou. Conspetulu lungimei dileloru. Calendariu istoricu. Calindaru agronomicu. Genealogi'a caseloru domnitóre. Caile ferate alu statului reg.-ung. Calindaru postal. Serviciulu telegraficu. Mesura de distantia. Tîrgurile în ordine alfabetica din Transilvani'a, Ungari'a, Banatu și Romani'a. Tabela comparativa despre unitatile de moneta a diferitelor state. Tabela de procente pentru întubulatiuni. Tabela de înterese. Impartirea venitelor, spese-loru, simqrielor și a altor sume anuale, pe partile singurite ale anului, Scar'a tascelor de timbru. — Foi pentru invetiatura și petrecere: Regule generali despre curtesia sau politétia. Canalulu de Suez. Nilulu. Egiptulu. Gibbon și Voltaire. Scormon. Novela. Poesii. Peregrinulu. Strainulu. Espatriatulu. Cântecu de doru. Balcescu murindu. Intórcerea. Farmeculu. Nóptea alba. Poiana farmecátore. Inspiratiunea unui nepoetu. Povestea codrului. Trasuri frumoșe din etatea frageda. Ceva economicu. Diverse. Anunciuri.

— „Calindariulu bunului economu“ pe anulu comunu 1883. Intocmitu de D. Comsia și E. Brote cu mai multe ilustratiuni intercalate în textu. Sibiiu. Editur'a tipografiei Jos. Drotleff. Pretiula 45 cr. v. a. sau 1 leu nou.

Acestu calindariu prin cuprinsulu seu variatu, bine redigatu și instructiv în partea sa economica, va înteressá pe ori-ce economu practic.

Pretiulu ambelor acestor calindare este câtu se póte de moderatu, considerandu cuprinsulu, cum și frumoșa și îngrijit'a loru ajustare.

Din parte-ne le recomandamu pe ambele cu tóta caldur'a, dorindu-le o buna și bogata calatoria la întregulu nostu poporu. Cumperati-ve deci calindare, cá se apropia anulu nou 1883.

— Gramatic'a limbii romane pentru clasele gimnasiale. Carte didactica, autorisata de onor. Ministeriu alu instructiunei publice și cultelor, de *Stefanu Neagoe*, profesoru de limb'a și literatur'a romana la liceu, cursu superioru și la scól'a normala (pedagogica) din Bãrladu. Bene-Merenti cl. II. Editiunea VI. Adaogita și imbunetatita. Pretiulu 2 lei noi 50 bani. Bãrladu 1883. Tipografi'a George Catzafany.

— Calendariu iulianu, gregorianu și poporulu romanu. Acestu din urma coprinde în sine tóte serbatorile, datinele și credintiele stramosiesci cu comentariu pe anulu 1883, de *Simeone Mangiuca*. Pretiulu 50 cri v. a., pentru Romani'a 1 leu 50 bani. Oravitia (Ungari'a) editur'a autorului. În depositu le tóte librariile din Austro-Ungari'a și Romani'a. Biserica-Alba, 1882. Tipografi'a Julius Wunder.

Din calendariulu poporulu romanu de pe an. 1882 se afla la auctoru de vendiare inca unu numeru însemnatu de exemplarie, cu pretiulu scadiutu de 50 cri v. a. 1 leu 50 bani. Acestu calindariu coprinde în sine urmátorele tractate: 1. Colind'a, originea și însemnatatea ei astronomica și calindarica (împreuna cu: Pitierii, Tiure'a, Cerbutiulu, Brezai'a și Vasilca). 2. Ap'a dela botézu, pentru-ce nu se strica și e lecutitóre și tamaduitóre. 3. Pacala de origine din Itali'a, cu comentariu. 4. Petrecerea mórtului (bocetu) în versuri, cu comentariu. 5. Mosii sau sacrificiulu mórtiloru; unu cultu alu „Lariloru“ și „Penatiloru“ la daco-romani. Doritorii de a procurá acestu calindariu, se îndreptedie epistolele loru cátra auctoru „via Temesvar în Oravitia.“

— Cultur'a cartofului în insoçita de unu memoriu asupra întroducerei lui în agricultur'a tieranului de *Basilu S. Moga*, profesoru de agricultura. Bucuresci, 1882. Tipografi'a Alexandru A. Grecescu, piati'a teatrului.

— Nóu'a biblioteca romana. Jurnalulu belletristicu-literariu. Apare în Brasiovu la tipografi'a *Alexi*, editiune eleganta la 1 și 15 ale facarei luni. Nrulu 13. Tomulu I. Abonamentu pe unu anu fl. 7, pe unu semestru fl. 3.60. Pretiulu unui numeru 30 cruceri — 75 de bani.

— T. V. Pacatianu. Flori de tómnă. Poesii. Pretiulu 1 fl. v. a. Temisiór'a 1882. Cu tipariulu fratiloru Magyar.

— Revist'a societatiei „Tinerimea romana“. redactata de unu comitetu sub directiunea lui *Alexandru I. Siontiu*. Anulu I. Nr. 9. 30 Octobré 1882. Apare odata pe luna. Abonamentulu pe anu 6 lei. Abonamentele se facu în strad'a *Dionisie* Nr. 1, la domnulu *Alexandru P. Dimancea*. Directiunea: strad'a *Romulus* Nr. 8. Bucuresci, 1882. Tipografi'a moderoa *Gr. Luis*, strad'a Academiei Nr. 24.

(126)

2—2

Concursu.

Pentru ocuparea postului de invetiatoriu secundariu la scól'a granitierésca din Lis'a cu salariu anuale de 180 fl. v. a. și adeca 50 fl. v. a. din fondulu scolastecu, éra 130 fl. v. a. dela comunitate, apoi cartieru și lemne de focu dela comunitate.

Competentii se'si substérna petitiunile provediute cu diplom'a de cualificatiune în ordine și alte documente necesare pâna la **30 Novémbre a. c.** la :

„Comitetulu administrativu alu fondului scolariu alu fostiloru granitieri din regimentulu romanu I la Sibiiu.“

Editoru și redactoru responsabile: **G. Baritiu**.
Tipariulu lui **W. Krafft**.